

Проект

*Утвърдил на основание чл.196, ал.5
от Закона за предучилищното и
училищно образование:*

ЧАВДАР БОЖУРСКИ
*Областен управител
на област Сливен*

***Областна стратегия за
подкрепа за личностно развитие
на децата и учениците в област
Сливен /2019-2020/***

май 2019 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ВЪВЕДЕНИЕ	4
II. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА НА ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ	5
1. Демографска характеристика на област Сливен	5
2. Структура на образователната система	6
2.1. Детски градини	7
2.2. Училища	7
2.3. Приобщаващо образование	8
2.4. Материално-техническа база	9
2.5. Обслужващи звена	9
3. Анализ на потребностите от подкрепа за личностно развитие за децата и учениците в област Сливен	10
3.1. Деца и ученици с изявени дарби	10
3.2. Деца в риск	11
3.3. Деца и ученици със СОП	13
3.4. Състояние и предизвикателства пред общата подкрепа за личностно развитие	14
3.5. Състояние и предизвикателства пред допълнителната подкрепа за личностно развитие	17
3.6. Подкрепа за личностно развитие, осъществявана в Центровете за подкрепа за личностното развитие, Центрове за специална образователна подкрепа, социални услуги, други организации	20
4. SWOT анализ	28
III. СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ	30
1. Стратегически цели	30
2. Визия, приоритети, цели	30
Приоритет 1. Предоставяне на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в системата на предучилищното и училищно образование	30
Приоритет 2. Предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности	32
Приоритет 3. Предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците с хронични заболявания	33
Приоритет 4. Предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в риск	33
Приоритет 5. Предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците с изявени дарби	34
IV. СИСТЕМА ЗА МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА. ЗВЕНО ЗА МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА	34
V. КОМУНИКАЦИЯ И ИНФОРМАЦИЯ	35

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ (АБРЕВИАТУРИ):

МОН	Министерство на образованието и науката
РУО	Регионално управление на образованието
ОУ	Основно училище
СУ	Средно училище
НУ	Начално училище
ДГ	Детска градина
ПГ	Професионална гимназия
РЦПППО	Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование
ЦПЛР	Център за подкрепа за личностно развитие
ЦСОП	Център за специална образователна подкрепа
ЦКО	Център за кариерно ориентиране
ДАЗД	Държавна агенция за закрила на детето
РДСП	Регионална дирекция за социално подпомагане
ДСП	Дирекция „Социално подпомагане“
ОЗД	Отдел „Закрила на детето“
ЦНСТ	Център за настаняване от семеен тип
ДЦДУ и ДЦВХУ	Дневен център за деца с увреждания и Дневен център за възрастни хора с увреждания
СОП	Специални образователни потребности
НПО	Неправителствена организация
МКБППМН	Местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РУП	Регионално управление на полицията
ЕПЛР	Екип за подкрепа за личностно развитие

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Образованието е национален приоритет и като процес включва обучение, възпитание и социализация. Приобщаващото образование е неизменна част от правото на образование.

Съгласно промените в нормативната уредба, институциите в системата на предучилищното и училищното образование осигуряват подкрепа за личностно развитие на децата и учениците съвместно с държавните и местните органи и структури и доставчиците на социални услуги. Подкрепата за личностно развитие следва да осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията на децата и учениците.

Подкрепата за личностно развитие на децата и учениците се организира и осигурява в съответствие с утвърдени областни и общински стратегии за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Съгласно чл. 196, ал. 1 на Закона за предучилищното и училищно образование Областният управител организира разработването на областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците въз основа на анализ на потребностите от подкрепа във всяка община на територията на областта. Стратегията обхваща период от две години и включва описание на предизвикателствата, стратегическите цели и необходимите дейности в областта на подкрепата.

Процес на планиране на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Сливен се осъществи за първи път в края на 2016 г., като тогава беше разработена Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците за двугодишния период 2017 г. и 2018 г. Разработването на стратегия за периода 2019 – 2020 г. стартира през месец октомври 2018 г. и се осъществи в партньорство с организациите и институциите съгласно чл. 196, ал. 2 на Закона за предучилищното и училищно образование, които бяха част от областна работна група за разработване на стратегията, сформирана със заповед на областния управител.

Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците /2019-2020/ е утвърдена от областния управител на област Сливен след съгласуване с Областния съвет за развитие на област Сливен и с Регионалното управление на образованието - Сливен. Времевият обхват на областната стратегия е две години – 2019 г. и 2020 г.

Настоящият документ задава както областната рамка, така и основни параметри на мерките и дейностите за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в общините на територията на областта.

Стратегията е разработена в съответствие с нормативните и стратегически документи, визиращи насоките за осъществяване на приоритетни политики в областта на приобщаващото образование и личностното развитие на децата и учениците:

- Закон за предучилищното и училищно образование;
- Закон за закрила на детето;
- Наредба за приобщаващото образование;
- Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 – 2020);
- Националната стратегия за учене през целия живот (2014 – 2020);
- Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства 2015-2020;
- Национална стратегия за младежта (2012 – 2020);
- Областна стратегия за развитие на област Сливен (2014 – 2020);
- Областна стратегия за развитие на социалните услуги в област Сливен;

II. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА НА ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ

1. ДЕМОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ОБЛАСТ СЛИВЕН

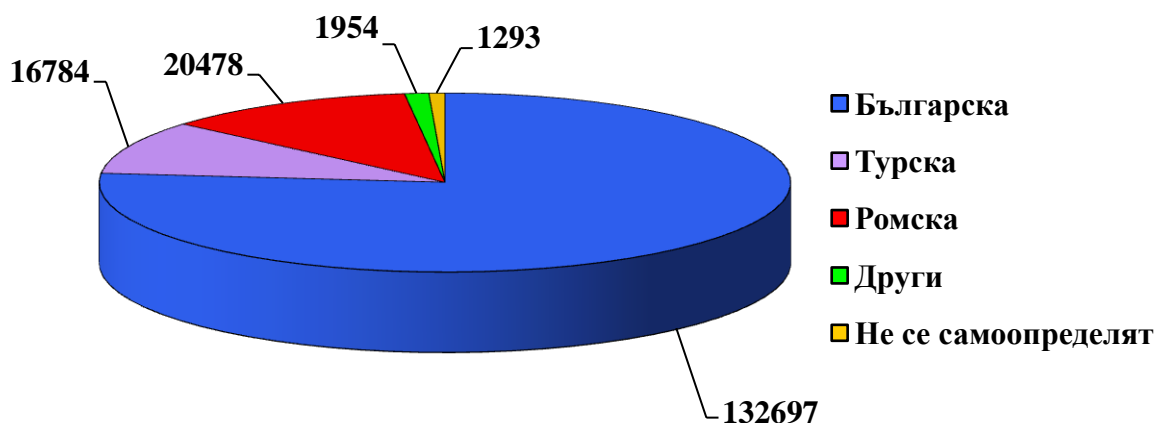
По официални данни на Националния статистически институт /НСИ/ към 31.12.2017 г. населението на област Сливен е 188 433. Сравнено с Преброяване на населението и жилищния фонд в Република България 2011 г. (197 473 души), то намалява с 9 040 души, а сравнено с Преброяването през 2001 г. (218 474 души), намалява с 30 041 души. В периода 2015 – 2017 г., както на областно ниво, така и във всички общини от областта, населението бележи спад. В разпределението на населението на общинско ниво съществува ясно изразен дисбаланс между община Сливен и останалите общини. Населението на община Сливен е 120 081 (към 31.12.2017 г.). Сред другите общини от областта с относително по-голям брой население е Нова Загора (36 562 души), а общините Котел (18 290 души) и Твърдица (13 500 души) са с най-малък брой.

Област/ общини	Общо			В градовете	В селата
	Към 31.12.2015	Към 31.12.2016	Към 31.12.2017	Към 31.12.2017	Към 31.12.2017
обл. Сливен	191185	189788	188433	124109	64324
Котел	18562	18405	18290	5268	13022
Н. Загора	37602	37133	36562	20987	15575
Сливен	121405	120635	120081	88575	31506
Твърдица	13616	13615	13500	9279	4221

Източник: НСИ

Населението на област Сливен се характеризира с многообразния си етнически състав: българи, роми, турци и др., като делът на малцинствата значително превишава този за страната: 22,6% срещу 14,4%¹. От отговорилите на въпроса за самоопределяне общо 173 206 души, 132 697 души (76,6%) се самоопределят като българи, 20 478 (11,8%) - като роми, 16 784 (9,7%) – като турци, 1 954 (1,1%) – като други. Затова като цяло област Сливен може да се смята за типичен район на концентрация на етнически малцинства.

¹ Данните за етническата структура са за лицата, отговорили на доброволния въпрос за самоопределяне по етническа група по време на Преброяване на населението и жилищния фонд в Република България 2011

Източник: НСИ

По отношение на териториалното разпределение по общини ромите са силно концентрирани в община Котел, където по официални данни ромското население има най-голям относителен дял в цялата страна (26,7%). В община Твърдица населението от ромски произход е над 16%. По неофициални данни и наблюдение на различни индикатори към отделни публични институции ромското население в общината достига до 30% от населението. В община Сливен то е над 11%, а в община Нова Загора - над 4%. Само в ромския квартал „Надежда” (гр. Сливен) обаче по неофициални данни на НПО, работещи в общността, живеят между 25 и 30 хил. души.

Възрастовата структура на населението в областта е предимно от регресивен тип, тъй като относителният дял на хората в над трудоспособна възраст (43 086 души) е по-голям от този в под трудоспособна възраст (36 876 души). Въпреки това трябва да се изтъкне фактът, че в област Сливен живее най-голям процент младо население на възраст до 15 г. /18.4% за 2017 г./ в сравнение с цялата страна.

По отношение на целевата група (от 0 до 19 г.) през последните три години се наблюдава слаб ръст на броя на децата и младежите от 0 до 19 г. възраст. Възрастовото разпределение в област Сливен е както следва:

Възраст	Общо за област Сливен			В градовете	В селата
	Към 31.12.2017	Към 31.12.2016	Към 31.12.2015	Към 31.12.2017	Към 31.12.2017
0	2361	2317	2 387	1407	954
1 - 4	9388	9289	9 271	5729	3659
5 - 9	11532	11609	11 632	7271	4261
10 - 14	11439	11353	11 346	7153	4286
15 - 19	10601	10465	10 317	6815	3786
Общо	45321	45033	44953	28375	16946

Източник: НСИ

В сравнение със средното равнище на раждаемостта за страната през 2017 г. (9,0‰), област Сливен е с най-висока раждаемост – 12,5‰ спрямо останалите области, като това е тенденцията в периода 2001 – 2017 г. Средната възраст на майките при

раждане на първо дете през 2017 г. в област Сливен е 23,1 г. при средно за страната 27,1 г. За област Сливен този факт се дължи на големия процент ромско население, при което по традиция момичетата се омъжват и раждат рано. Значим проблем е ранната раждаемост - под 18-годишна възраст на майката. Чести са случаите „деца раждат деца”, при които деца на 13-14 г. раждат първите си деца, а на възраст 18-19 г. вече са родили по две и повече деца.

През 2017 г. коефициентът на детска смъртност за област Сливен е 12.6‰ при средно за страната 6.4‰. В периода 2001 – 2017 г. стойността на показателя за област Сливен е неизменно много по-висока от стойността му за страната. Като причини могат да се изтъкнат силно влошените социално-икономически условия, високият процент малцинствено население с ниска здравна култура, значителният брой новородени деца с инфекции, вродени малформации и хипотрофия и др.

Както общо за страната, така и за областта, от 1990 г. насам е характерен отрицателен естествен прираст, като през 2017 г. той е минус 2,8‰ за област Сливен, при минус 6,5‰ за страната. В областта за 2017 г. механичният прираст /разликата между броя на заселените и броя на изселените лица/ общо е -837 души, като конкретно за целевата група данните сочат следното: от 0 до 9 г. механичният прираст е положителен: 44 деца, от 10 до 19 г. – минус 428 деца.

2. СТРУКТУРА НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА

През учебната 2018/2019 г. системата на предучилищното и училищното образование в област Сливен включва 61 детски градини, 68 училища, 2 центъра за подкрепа за личностно развитие, 2 центъра за специална образователна подкрепа и РЦПППО. В общините Нова Загора, Котел и Твърдица детските градини са с по една по-малко спрямо 2017-2018 учебна година, а в община Сливен е открита една нова детска градина в кв. „Надежда“ на гр. Сливен. Данните от последните 5 учебни години показват тенденция на намаляване на броя на децата в детските градини и полудневните подготвителни групи към училищата в областта, като за 2018 – 2019 учебна година за община Сливен и община Твърдица се наблюдава ръст. Причина за тази тенденция са предимно демографските, по-конкретно механичните процеси.

2.1. Детски градини

Община	Брой детски градини		Брой групи 2018/2019	Брой деца					Брой персонал (2018/2019 уч. г.)		
	2017/2018	2018/2019		2014/2015 уч. г.	2015/2016 уч. г.	2016/2017 уч. г.	2017/2018 уч. г.	2018/2019 уч. г.	Педагогически	Непедагогически	Общо персонал
Община Сливен	27	28	137	3686	3596	3433	3 325	3485	262.5	249	512
Община Н. Загора	22	21	39	959	900	867	856	836	85	84	169
Община Котел	7	6	19	370	319	351	332	327	35	33	68
Община Твърдица	7	6	24	535	545	568	545	572	45	49	94
Общо за областта	63	61	219	5550	5360	5219	5058	5214	427.5	415	843

Източник: общини в област Сливен

Нетният коефициент на записване на децата в детските градини² в областта за учебната 2017-2018 година е 63.6%, спрямо предходната учебна година е намалял с 2.2 пункта и с 4.6 пункта спрямо 2015 – 2016 учебна година /по данни на НСИ/. Той е значително по-нисък от средния за страната (78.4%) и продължава да е с най-ниска стойност сред всички области през последните години.

2.2.Училища

Броят на училищата в област Сливен намалява. За последните десетина години /до учебната 2016 – 2017 година/ са закрити 18 училища. Към началото на 2018-2019 уч. година училищата отново са по малко, три училища са закрити – по едно в общините Сливен, Нова Загора и Котел. В община Сливен това е Социално-педагогическият интернат в с. Драгоданово. Като цяло намалелият брой учебни заведения се отнася за средните училища. Броят на специализираните училища и професионални гимназии се запазва постоянен.

Община	Брой училища		Брой Паралелки (2018/2019)	Брой ученици					Брой персонал (2018/2019 уч. г.)		
				2014/2015 уч. г.	2015/2016 уч. г.	2016/2017 уч. г.	2017/2018 уч.г.	2018/2019 уч.г.	Педагогически	Непедагогически	Общо персонал
	2017/2018 уч.г.	2018/2019 уч.г.									
Община Сливен	39	38	666	14368	14707	15078	14893	14 962	1 244	341	1 585
Община Н. Загора	15	14	180	4146	3932	3843	3756	3668	338	108	446
Община Котел	12	11	84	2188	2149	1978	1751	1770	214	74,5	288.5
Община Твърдица	5	5	85	1690	1626	1763	1712	1736	133	31	164
Общо за областта	71	68	1015	22392	22414	22662	22112	22176	1929	554.5	2483.5

Източник: общини в област Сливен

През петгодишния период, проследен в таблицата, се наблюдава увеличаване броя на учениците за учебната 2018/2019 г. спрямо началото на периода в общините Сливен и Твърдица, като най-голям брой ученици и в двете общини има през учебната 2016/2017 г. Тенденция на намаляване броя на учениците през всички наблюдавани години се отчита в община Нова Загора и в община Котел.

В началото на учебната 2018/2019 г. учебни занятия се водят в 68 средни и специални училища, като броят на учениците в тях е 22176. В сравнение с предходната 2017/2018 учебна година броят им се увеличава с 64, а спрямо 2016/2017 учебна година учениците намаляват с 486.

Причините за вариращият брой на децата в полудневните групи към училищата и на учениците основно са протичащите механични процеси и естественото движение на населението.

² Коефициентът е изчислен в процент като отношение на броя на учащите в предучилищното образование във възрастовата група 3-6 г. към броя на населението в същата възрастова група.

В анализа на община Котел е отбелязано, че поради намаляващия брой ученици в общината в много от училищата има слети и маломерни паралелки, за съществуването на които Общината дофинансира издръжката им с допълнителни средства. За настоящата учебна година 2018/2019 с решение на Общинския съвет е разрешено съществуването, по изключение, на 6 самостоятелни паралелки с минималния брой ученици и 11 слети паралелки в 6 училища на общината. Този начин на организация на учебно-възпитателния процес се отразява на качеството на работа с учениците, занижава критериите при проверка на знанията, води до ниски резултати при овладяване на необходимия учебен материал. Тенденцията в общината е непрекъснато съществуване на тези паралелки-изключения от нормативните изисквания, което говори за необходимост от спешно оптимизиране на училищната мрежа. Няколко са и училищата с малък брой ученици /под 30 /, за които е необходимо да се вземе решение за тяхното преобразуване или закриване.

От средата на 2017 г. действа Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане и задържане на децата и учениците в образователната система, като резултатите от направените обходи по адреси показват, че голяма част от децата и учениците, които системата разпознава като необхванати, са извън страната със своите родители.

По данни на РУО – Сливен от дейността на екипите за обхват в област Сливен, децата и ученици, които са отпаднали през предходни учебни години от училище са 2495 и всички са посетени на адрес. Към края на октомври от информационната система за реализация на Механизма за обхват е видно, че 447 от посетените на адрес деца и ученици са се записали в училище/детска градина през учебната 2018/2019 година. От тях 125 са 5, 6 и 7-годишните. За 1041 от децата/учениците екипите за обхват са установили и отразили в системата, че се намират в чужбина.

Децата и учениците, които са завършили миналата учебна година, но не са се записали в образователни институции в страната през учебната 2018/2019 са 557 и те също са посетени на адрес от екипите за обхват.

По данни на Регионално управление на образованието - Сливен децата в задължителна предучилищна и училищна възраст, необхванати от образователната система са както следва:

Децата в задължителна предучилищна и училищна възраст, необхванати от образователната система	Област Сливен
2017/2018 г.	8150
2018/2019 г. /до м. април 2019/	4452

Източник: РУО - Сливен

На територията на община Сливен са обособени 8 средищни училища, в община Нова Загора – 7 средищни училища, в община Котел – 2 средищни училища, в община Твърдица – 3 средищни. Осигурени са училищни автобуси за обезпечаване транспорта на учениците, подлежащи на задължително обучение от съседни населени места на територията, в които няма училище.

Като цяло териториалното разпределение на училищата и детските градини е в съответствие с големината на населението на общините в областта.

2.3.Приобщаващо образование

Детските градини и училищата, в които се обучават деца със специални образователни потребности, на територията на област Сливен са:

➤ Община Сливен – 1 профилирана гимназия, 4 професионални гимназии, 18 основни училища, 4 средни училища, 2 начални училища, 1 спортно училище, 14 детски градини. В една от детските градини в гр. Сливен има обособена целодневна група за деца със специални образователни потребности.

➤ Община Нова Загора – 6 основни училища, 2 средни училища, 1 начално училище, 1 детска градина

➤ за община Котел – 1 средно училище, 4 основни училища и 1 детска градина;

➤ за община Твърдица – 2 средни училища, 1 основно училище и 3 детски градини.

В средните училища от област Сливен няма открити специални паралелки.

Кадрова осигуреност в детските градини и училищата за провеждането на политиката за приобщаващото образование

	Община Сливен		Община Нова Загора		Община Котел		Община Твърдица	
	училище	детска градина	училище	детска градина	училище	детска градина	училище	детска градина
педагогически съветници	24	0	3	0	3	0	0	0
психолози	15	5	3	0	0	0	5	0
логопеди	5	4	1	1	0	0	4	0
ресурсни учители	16	0	5	1	1	0	0	0

Източник: РУО - Сливен

В Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Сливен специалистите са както следва:

- педагогически съветници – 0;
- психолози – 5;
- логопеди – 4
- ресурсни учители – 14
- рехабилитатор на слуха и говора – 1;
- учител на деца с нарушено зрение – 1;

2.4.Материално-техническа база

Детските градини разполагат с достатъчен сграден фонд, отговарящ на условията за цялостен, качествен и пълноценен педагогически процес. През последните години чрез реализиране на проекти и програми са направени подобрения относно функционалността и естетичността на материалната база. В седем детски градини в община Сливен има изградена достъпна архитектурна среда за нуждите на деца със специални образователни потребности. Санитарни възли, пригодени за нуждите на децата с увреждания има изградени в 5 детски градини на общината. В общините Нова Загора, Котел и Твърдица няма изградени съоръжения за достъпна архитектурна среда в детските градини. Необходимо е да се продължи модернизацията на материално-техническата база, както и моделирането ѝ с оглед привличане на все повече деца в детските градини, включително и тези със специални образователни потребности.

Учебните заведения разполагат с добра материално-техническа база, която всяка година се подобрява и осъвременява. Въведена е целодневна организация на учебния процес. Изградени са здравни кабинети към някои училища и детски градини, назначен

е медицински персонал. Все още обаче се наблюдава бавен темп на технологично обновяване на учебно-техническите средства.

В 18 училища в областта са изградени рампи до първи етаж – 10 училища в община Сливен, 6 училища в община Нова Загора и 2 училища в община Твърдица. В едно основно училище в община Сливен има асансьор и в едно основно училище – подемна рампа до 2 етаж на училището. В едно от основните училища в община Твърдица предстои да бъде изграден асансьор до всички етажи на сградата.

Санитарни възли, пригодени за нуждите на хората с увреждания има изградени в 8 училища в община Сливен, 2 училища в община Нова Загора и 2 училища в община Твърдица.

Обособени и оборудвани са 36 ресурсни кабинета в област Сливен – 29 в училища и 7 в детски градини. От тях 24 ресурсни кабинета са в 18 училища и 6 детски градини на територията на община Сливен. В община Нова Загора ресурсните кабинети са 8 – 7 в училищата и 1 в детска градина. В община Котел има само един ресурсен кабинет – в училище. В Твърдица ресурсните кабинети са в 3 училища.

С помощта на УНИЦЕФ в РЦПППО – област Сливен, в началото на календарната 2018 г., е закупен компютър за управление с поглед, който подпомага работата на специалистите от центъра при работа с деца с двигателни затруднения.

Въпреки че почти всички училища предлагат достъп за деца с физически и сензорни увреждания до първите етажи, това създава неудобства както за тях, така и за техните съученици, които се ограничават до една класна стая. В по-малките населени места изграждането на рампа и/или санитарен възел е още по-силно затруднено. Това налага участието на училищата в целеви програми чрез общините за изграждането на архитектурно достъпна среда.

2.5.Обслужващи звена

Училища	Общ брой групи 2018/19 уч. г.	Общо деца и ученици				Брой персонал 2018/2019 уч. г.			Достъпна архитек- турна среда
		2015/ 2016 уч. г.	2016/ 2017 уч. г.	2017/ 2018 уч. г.	2018/ 2019 уч.г.	Педаго- гически	Непеда- гогичес- ки	Общо	
Център за специална образователна подкрепа „Власаки Шуманов“ гр. Сливен	9	58	56	55	57	12	6	18	да
Център за подкрепа за личностно развитие - Детски комплекс гр. Сливен	63	806	702	788	639	8	5,5	13,5	не
Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование	26	394	299	149	147	26	3	29	да
Център за специална образователна подкрепа „Акад. Тодор Самодумов“ – гр. Нова Загора	6	39	42	41	43	12	5	17	да

Център за подкрепа за личностно развитие – гр. Котел	11	92	100	87	210	15	0	15	не
--	----	----	-----	----	-----	----	---	----	----

Източник: общини в област Сливен

3. АНАЛИЗ НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ ЗА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ СЛИВЕН

Качественото образование предполага непрекъснато надграждане на знания и умения с оглед максимално развитие на потенциала на всяко дете и възможност за пълноценна социална реализация. Образованието трябва да позволи да се развие заложеното у всяко дете. То трябва да насърчава проявлението и максималното развитие на способностите на детето, както в процеса на обучение, така и в процеса на възпитание.

На децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование се предоставя обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията им и за включването и участието им в общността на детската градина и на училището.

Общата подкрепа за личностно развитие е насочена към развиване на потенциала на всяко дете или ученик в детската градина или в училището.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие се предоставя на деца и ученици със специални образователни потребности, в риск, с изявени дарби, с хронични заболявания.

3.1. Деца и ученици с изявени дарби

Съгласно §1, т. 6 от Допълнителните разпоредби на Закона за предучилищното и училищното образование "Дете или ученик с изявени дарби" е дете или ученик с трайни способности и постижения в областта на науката, изкуството или спорта, надвишаващи постиженията на неговите връстници.

С цел насърчаване на творческите заложби и потребности на децата е в сила Наредба за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби.

Работата с талантиливите и даровити деца в свободното им време се осъществява в центровете за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, в клубове, кръжоци и школи в училища, спортни клубове, читалища, Младежки дом Сливен. С цел насърчаването на творческите заложби и потребности на деца с изявени дарби от бюджета на общините се присъждат стипендии.

Година	Община Твърдица	Община Котел	Община Сливен	Община Нова Загора
	Брой деца и ученици с изявени дарби			
2014-2015	98	над 30	103	108
2015-2016	57	над 35	93	118
2016-2017	42	над 35	246	122
2017-2018	17	35	239	2
2018-2019	17	2	186	2

Източник: общини в област Сливен

3.2. Деца в риск

В Закона за предучилищното и училищно образование е дадено определение за „Дете или ученик в риск“, но до сега при поддържането на данни на децата и учениците в

риск директорите на училища и детски градини, както и отделите за закрила на детето се позовават на Закона за закрила на детето (ЗЗД) и § 1, т. 11 от неговите Допълнителни разпоредби, съгласно който „Дете в риск“ е дете:

- чиито родители са починали, неизвестни, лишени от родителски права или чиито родителски права са ограничени, или детето е останало без тяхната грижа.
- което е жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унизително отношение или наказание в или извън семейството му.
- за което съществува опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие.
- което страда от увреждания, както и от труднолечими заболявания, констатирани от специалист.
- за което съществува риск от отпадане от училище или което е отпаднало от училище”.

Година	Община Твърдица		Община Котел		Община Сливен		Община Нова Загора	
	Брой деца и ученици в риск							
	училища	детски градини	училища	детски градини	училища	детски градини	училища	детски градини
2016-2017	73	27	107	264	1064	101	633	177
2017-2018	45		119	262			324	169
2018-2019	45	5	77	331	584	15	317	152

Източник: общински анализи

По данни от Информационната система за реализация на Механизма за обхващане и включване в образователната система на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст броят на децата в риск в края на 2018 г. е 1054 деца и ученици в област Сливен, като това е по информация от училищата и включва основно деца и ученици в риск от отпадане от образователната система.

По данните на директорите на училищата се наблюдава увеличаване броя на децата в риск, като това са основно ученици застрашени от отпадане от училище, поради направени много неизвинени отсъствия. Най-често дефинираните от директорите на училища причини за напускане на училище от ученици от област Сливен са:

- Социално-икономически причини: ниски доходи на родителите, неприемливи битови условия; безработни родители; децата остават въщи да се грижат за по-малките деца в семейството; децата се ангажират със сезонна работа;
- Семейни или етнокултурни причини: слаба заинтересованост на родителите за образованието на децата им; промяна на местожителството на семействата; неграмотност и необразованост на родителите, децата подражават на този модел и нямат мотивация за учене; ранни бракове, непълнолетни майки и незаконно съвместно съжителство;
- Миграцията на родителите - заминаване на ученици в чужбина заедно с родителите или учениците се отглеждат от роднини, които не са в състояние да упражняват ефективен контрол; преместване на ученици в други населени места;
- Педагогически причини – трудности при усвояването на учебното съдържание, обусловени от езиковата бариера, малък или никакъв контакт между родителите и училището, възрастови и личностни проблеми при израстването.

По данните от анализите на общините картината на децата в риск от областта включва и negliжирани деца; деца в риск от изоставяне; сигнали за психическо и физическо насилие; деца живеещи бедно и при лоши битови условия; непълнолетни и

малолетни бременни майки и майки, родили деца и др. Тази картина се допълва и от деца с трайно отсъстващи родители; деца с периодично отсъстващи родители; деца, за които се грижи само един родител; деца, за които се грижат баба и дядо; деца, за които се грижат роднини.

С оглед подкрепата за деца в риск и техните семейства, в т.ч. и с цел превенция, от важно значение е междуинституционалното сътрудничество и добра съвместна работа на експертите от имащите отношение организациите и институциите.

3.3. Деца и ученици със СОП

Децата с различни видове увреждания, с езиково-говорни нарушения, с обучителни трудности, имат специфични потребности в обучението си.

Община	Училище/детска градина	Общ брой на интегрираните деца/ученици		
		2018/2019 г.	2017/2018 г.	2016/2017 г.
Интегрираното обучение на децата и учениците със СОП				
Община Сливен	Детски градини	51	50	35
	Училища	267	254	229
Община Нова Загора	Детски градини	1	2	2
	Училища	66	71	107
Община Котел	Детски градини	4	4	3 /+4 в процес на проучване/
	Училища	19	20	23
Община Твърдица	Детски градини	5	2	0
	Училища	26	23	12
Общо		439	426	411
Обучение на деца и ученици в специалните детски градини и специалните училища				
		2018/2019 г.	2017/2018 г.	2016/2017 г.
специална/помощна група към ЦДГ „Зорница” гр. Сливен		8	6	9
Център за специална образователна подкрепа „Власаки Шуманов“ гр. Сливен		57	64	56
Център за специална образователна подкрепа „Акад. Тодор Самодумов“ гр. Нова Загора		40	44	43
Общо		105	114	108

Източник: общини в област Сливен

Наблюдава се лека тенденция за нарастване на броя на децата със специални образователни потребности в детските градини и в училищата в областта. Причините са следните:

1. С въвеждане на Наредбата за приобщаващо образование, учителите, в много от детските градини, са участвали в обучение за скрининг – тест за ранно оценяване на потребностите за личностно развитие на деца на възраст 3г. – 3,5г., Резултатите от проведените тестове водят до възможностите за определяне на деца в риск от обучителни затруднения или с обучителни затруднения вследствие на различни по степен и вид увреждания.

2. От учебната 2017/2018 година учениците със специални образователни потребности, които завършват VII клас с удостоверение за завършен клас могат да продължат своето образование в профилирани или професионални гимназии за придобиване на I – ва степен на професионална квалификация. 66% от всички завършили ученици са продължили в VIII клас. За част от тях допълнителната подкрепа за личностно развитие се осигурява от педагогически специалисти от централните за специална образователна подкрепа.

3. С въвеждане на Механизма по обхват и задържане на деца и ученици в задължителна училищна възраст и с нормативните възможности за обучение, деца с увреждане, които до този момент се отглеждаха само в домовете си или в дневни центрове, бяха записани в детски градини и училища.

4. Много родители на деца и ученици с увреждане търсят подкрепата на училищните психолози и логопеди.

5. Огромно значение има и добрата съвместна работа между отделните институции.

3.4. Състояние и предизвикателства пред общата подкрепа за личностно развитие

Общата подкрепа за личностно развитие е съсредоточена в училищата, детските градини и централните за подкрепа за личностно развитие, като дейностите в обхвата ѝ са регламентирани в Закона за предучилищното и училищно образование.

В образователните институции на територията на област Сливен се осъществяват следните дейности по обща подкрепа:

Общата подкрепа за личностно развитие в училищата се предоставя от учителите и другите педагогически специалисти. Те следят за ранното оценяване на потребността от подкрепа за личностно развитие и е насочено към развиване на потенциала на всяко дете в училището. Общата подкрепа включва:

- екипна работа между учителите,
- кариерно ориентиране на учениците,
- занимания по интереси,
- библиотечно-информационно обслужване,
- грижа за здравето,
- поощряване с материални и морални награди,
- дейности за превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение,
- дейности за превенция на обучителните затруднения.

Екипната работа включва обсъждане на дейностите за обща подкрепа – обмен на информация и добри педагогически практики с цел подкрепа на всички учители за подобряване работата им с учениците. Провеждане на регулярни срещи между учителите и другите педагогически специалисти, набелязване на конкретни мерки за обща подкрепа за отделни деца. Предоставя се информация на родителите за работата с децата им.

Кариерното ориентиране на учениците – включва информиране, диагностика, консултиране, посредничество с оглед подпомагане на учениците в техния осъзнат избор на продължаващо образование и професия. Провежда се в часа на класа и съвместно с ЦКО /до 31.12.2017 г./. В помощ при професионалното ориентиране на учениците ежегодно в гр. Сливен и гр. Нова Загора се провежда „Панорама на образованието”.

Заниманията по интереси в училищата се провеждат чрез участие в клубове, секции, отбори. Имат за цел развитие на способностите и компетентностите на учениците, изява на дарбите им в областта на науките, изкуствата, спорта, гражданското и здравно образование. От всички училища от област Сливен 71 са

включени в дейности по обща подкрепа за преодоляване на обучителните затруднения и занимания по интереси по проект „Твоят час“. От учебната 2018/ 2019 год. заниманията по интереси продължават, като средствата се осигуряват от държавния бюджет чрез МОН.

В двата центъра за подкрепа за личностно развитие на територията на областта /1 – гр. Сливен, 1 – гр. Котел/ осигуряват дейности по обща подкрепа под формата на занимания по интереси.

В детските градини се организират допълнителни занимания по интереси от външни доставчици, които ги осигуряват на място в детската градина в удобно за родителите и учителите време. Подобен род дейности се осъществяват в детските градини на територията на общинските центрове. В по-малките населени места, поради отдалечеността им няма възможност за предоставяне на подобни услуги.

Библиотечно-информационното обслужване предоставя свободен достъп до библиотечния фонд на училището с цел изграждане на навици за четене и компетентности за търсене и ползване на информация. В 37 от училищата има обособени самостоятелни библиотеки, а в останалите тази дейност се осъществява от персонала в училището по график.

Грижата за здравето включва предоставяне на здравно образование в часа на класа и информация за водене на здравословен начин на живот. В училищата от гр. Сливен, гр. Котел, гр. Нова Загора са оборудвани здравни кабинети, в които работят здравни работници, осигурени от общините. В училищата от малките населени места тази дейност се осигурява от здравни работници към кметствата или от личните лекари.

Провеждат се регулярни срещи с цел обсъждане на резултатите от обучението на децата и учениците. Набелязват се конкретни мерки за обща подкрепа само за отделни ученици. На родителите на тези ученици се изпращат покани за срещи с цел провеждане на разговори за предоставяне на информация за работата с децата им.

На учителите се предоставят въпросници, в които да отразяват индивидуалния напредък на учениците, придобитите им компетенции, знания и умения. Отбелязват силните и слабите им страни, наличието на рискови фактори в обкръжението на учениците.

В детските градини грижа за здравето се осъществява въз основа на информация от родителя за здравословното състояние на детето и консултации при взаимодействие с медицинските специалисти в детската градина – деца с хранителни алергии, физически затруднения, хронични заболявания. Провеждат се лекции, беседи и педагогически ситуации за здравословен начин на живот, здравословно хранене, безопасно движение по пътищата и др.

Дейности за превенция на обучителните затруднения. За целите на превенцията на обучителните затруднения се организира включване на учениците в дейности като допълнително обучение по учебни предмети, консултации по учебни предмети извън редовните часове. Тези дейности се предоставят след обсъждане на информацията на входните равнища по учебни предмети, от индивидуалния напредък в обучението и от наблюдението на развитието на отделните деца и ученици, които срещат затруднения в обучението. Обсъждат се силните страни на децата с обучителни затруднения, участието им в обучителния процес. Събира се информация за възможни рискови фактори в семейството. Разглежда се портфолиото на учениците. Обсъждането се осъществява с класния ръководител, учителите, преподаващи на учениците и координиращия екип. За резултатите от обсъждането се уведомяват родителите. Въз основа на тези обсъждания се определят дейностите от обща подкрепа за личностно развитие – занимания по интереси за развитие на способностите на тези ученици – включване в проект „Твоят час“, разнообразни дейности в библиотеката на училището. Екипите определят какво затруднение трябва да се преодолее чрез: допълнително

обучение по БЕЛ и математика, консултации, работа в учебните часове. Конкретните мерки се предприемат от учителите, преподаващи на учениците. На ниво клас подкрепата е насочена към преодоляване на трудностите, които децата срещат при усвояването на учебния материал. Подкрепата на учителя се изразява в диференциране на подходите за обучение. На ниво училище подкрепата е насочена към комуникацията и сътрудничеството между учителите, екипната работа за консултиране и обмен на работа.

Дейностите се осъществяват в учебно, неучебно време и ваканциите.

В пет детски градини на територията на град Сливен е осъществен скрининг на децата от 3 години до 3 години и 6 месеца след писменото съгласие на родителите, които са информирани за начина на провеждане и ползата от прилагането на скрининга. Детските градини са пилотни по проект на УНИЦЕФ „Заедно от детската градина“ – ДГ „Детски рай“, ДГ „Детство“, ДГ „Зорница“, ДГ „Елица“, ДГ „Синчец“. След провеждане на оценяването, родителите се запознават с резултатите и в зависимост от тях, координиращият екип определя за всяко дете дейностите от обща или от допълнителната подкрепа, съобразно индивидуалните му потребности. По проекта бяха обучени специалисти от детските градини за извършване на скрининга и след приключването му.

Дейности за **превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение** включват извършване на групова работа с ученици в кризисна ситуация, работа със семейството и съучениците, изграждане на позитивен психологически климат в училището, предоставяне на методическа помощ на учителите за превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение на учениците. Дейностите се осъществяват от психолози/педагогически съветници или учители в сътрудничество с родителите и с екип от специалисти от МКБППМН.

Във всички училища и в по-голямата част от детските градини на територията на област Сливен са създадени и функционират Координационни съвети. За дейността на Координационните съвети в началото на учебната година са изготвени планове, които включват и превантивни дейности, които предвиждат членовете на КС, заедно с ученици, учители и със съдействието на класните ръководители работят в посока повишаване информираността относно понятието *тормоз*, разясняване на понятията *насилие* и *агресия*, начини на реагиране и връзка с институциите, които могат да бъдат в помощ на пострадалите. Създадени са регистри за отразяване на случаите на насилие и тормоз. В работата си координационните съвети разработват превантивни дейности, които насърчават учениците към участието им в различни инициативи и кампании, като по този начин екипите се стремят да развият у тях чувство на съпричастност и толерантност към различните. Учениците се включват активно в инициативи, свързани с Деня на розовата фланелка и различни благотворителни дейности. В часовете на класа, съвместно с педагогически съветници/психолози или представители на МКБППМН се провеждат кампании за информираност и работа по конкретни казуси и разрешаване на различни ситуации.

Дейности за превенция на тормоза в училище:

- Изготвяне съвместно с учениците на правила за поведението им училище;
- Консултиране на ученици с психолог/педагогически съветник или обществен възпитател от МКБППМН;
- Изградени 48 медиаторски центъра, обучени 48 учители-медиатори и 24 ученици-медиатори, които извършват медиативни консултации за решаване на спорове и конфликти;
- Включване на ученици в дейности в полза на училището.

Обслужващи звена – на територията на област Сливен функционират два центъра за подкрепа за личностно развитие, които предоставят обща подкрепа за личностно

развитие под формата на занимания по интереси – ЦПЛР – Сливен и ЦПЛР – Котел, в които са включени в различни организационни форми общо 707 деца и ученици.

3.5. Състояние и предизвикателства пред допълнителната подкрепа за личностно развитие

Допълнителната подкрепа за личностно развитие се предоставя на деца и ученици със специални образователни потребности, в риск, с изявени дарби, с хронични заболявания и включва:

- работа с дете и ученик по конкретен случай;
- психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания;
- осигуряване на достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти;
- предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за учениците със сензорни увреждания;
- ресурсно подпомагане.

В училищата и детските градини в област Сливен за всяко дете, на което се предоставя допълнителна подкрепа е определен екип за подкрепа за личностно развитие.

За деца и ученици със специални образователни потребности екипите за подкрепа за личностно развитие включват учители от групата/паралелката, психолог/педагогически съветник, логопед, при необходимост рехабилитатор на слуха и говора или учител на деца със зрителни затруднения. В училищата и детските градини на територията на област Сливен се обучават 392 деца и ученици със специални образователни потребности, като обучението им се подпомага от специалисти от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Сливен и от специалисти, назначени в училищата и детските градини. При работата на екипите за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности на територията на областта специалистите – рехабилитатор на слуха и говора, учител на деца със зрителни затруднения се осигуряват от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Сливен.

От общо 68 училища на територията на областта – в 45 от тях се предоставя допълнителна подкрепа за личностно развитие по чл 187, ал.3, т.2 – 5 от ЗПУО, т.е. рехабилитация на когнитивните нарушения, рехабилитация на комуникативните нарушения, рехабилитация на сензорни увреждания, ресурсно подпомагане. От тях в 25 училища допълнителната подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности се организира от екипи за подкрепа за личностно развитие, в това число ресурсни учители, логопеди и психолози, назначени на щат в самото училище. В 26 училища допълнителната подкрепа за личностно развитие за деца и ученици със специални образователни потребности се осъществява от РЦПППО. В 6 училища определени групи от деца и ученици се подкрепят от училището и от РЦПППО.

По отношение на детските градини – от общо 61 детски градини на територията на област Сливен в 19 от тях се осъществява ресурсно подпомагане. Само в една детска градина има назначени педагогически специалисти /логопед, психолог, ресурсен учител/ на щат към детската градина.

За деца и ученици в риск – екипите за подкрепа за личностно развитие включват учители от групата/паралелката, психолог/педагогически съветник, социален работник от ОЗД/ДСП или социална услуга /ако е отворен случай/. В област Сливен са създадени и функционират, във всички училища и в по-голяма част от детските градини, Координационни съвети в изпълнение на Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училището. В институциите, в които има назначени психолози/педагогически съветници – това са специалистите, които са водещи при работата с деца и ученици в риск. В по-голяма част от случаите се предоставя обща подкрепа под формата на психологически консултации. При осъществяване на проверки във връзка с инциденти, жалби или дейността на училищните координационни съвети е установена тенденция допълнителна подкрепа на деца в риск да се предоставя само в изключителни случаи, когато общата подкрепа не е дала резултат за доста продължителен период.

На територията на областта училищните екипи не са извършили оценка на **деца с хронични заболявания**, за които е необходимо да се предоставя допълнителна подкрепа.

На един **ученик с изявени дарби** се предоставя допълнителна подкрепа. Обучава се в комбинирана форма, като е изготвен индивидуален учебен план, който включва обучение в дневна форма, по учебния план за класа и са предвидени допълнителни часове по учебните предмети, по които ученикът е показал особени постижения през изминалата учебна година.

3.5.1. Психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания

Психо-социалната рехабилитация се предоставя на отделно дете или ученик въз основа на оценката на индивидуалните му потребности. Водещ на случая на детето или ученика при предоставяне на психо-социалната рехабилитация в детската градина, училището или в центъра за подкрепа за личностно развитие е психологът или педагогическият съветник, когато е с квалификация по психология.

Педагогическите съветници в училищата на област Сливен по данни към учебната 2017/2018 г. са 30, психолозите /в детски градини и училища/ са 28, в обслужващите звена психолозите са 5. Осъществяват се мерки и дейности за подобряване условията за психолого-педагогическа подкрепа на децата и учениците:

➤ В училищата на място се провежда индивидуална и групов работа с проблемни ученици, ученици в риск и цели класове. На учениците и родителите е даден достъп до квалифицирана психолого-педагогическа помощ и подкрепа в училищна и извънучилищна среда;

➤ В училищата, в които има назначени педагогически съветници и психолози, се изготвят редица информационни кампании, които се предоставят на вниманието на ученици и родители, с цел информиране, превенция и намаляване на случаите на агресия и насилие;

➤ Има изградени действащи системи за психолого-педагогическа подкрепа, реализирана от училищните екипи, в партньорство с училищните ръководства, което включва родителите и учениците;

➤ Във всички училища в област Сливен има създаден училищен Координационен съвет и два пъти годишно, съгласно изискванията на механизма, се извършва анкетиране, с цел оценка нивото на тормоз и насилие в училището;

➤ Училищните психолози осъществяват индивидуална и групов работа с децата, свързана с преодоляване на емоционални, поведенчески и обучителни дефицити.

Съвместно с класните ръководители и ресурсните учители се прилагат адекватни мерки при възникване на проблем;

➤ Особено внимание в училищата е насочено към опазване физическото и психично здраве на децата и учениците, както и на тяхното здравно образование. Поставят се акценти върху болестите на века: ХИВ, туберкулоза, хепатит, диабет, разстройства на храненето и др.;

➤ В часовете на класа се разглеждат теми, свързани с това, как да се справят учениците с чувството за тревожност, стреса, гнева и агресията, и как да ги преодоляват. Проучват се проблемите на учениците, живеещи в неблагоприятна семейна среда;

➤ Педагогическите съветници, психолози и педагози, изпълняващи функциите на педагогически съветници, чрез лекции в часовете на класа и в извънкласни форми повишават информираността на учениците за училищния тормоз – видове, източници и помощ, оказвана на жертвите; включване на членове на ученическия парламент в превенцията на училищното насилие; повишаване компетенциите на учениците за справяне с физическото и психическо насилие чрез дискусии, групова работа и гост-лектори в час на класа.

3.5.2.Предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за учениците със сензорни увреждания

В училищата на територията на област Сливен не се осъществява обучение по специалните учебни предмети за ученици със сензорни увреждания, в областта няма училища за такива ученици.

3.5.3.Ресурсно подпомагане

През учебната 2018/2019 г. в Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Сливен /РЦПППО – област Сливен/ работят 26 педагогически специалисти, от които: 5 психолози, 4 логопеди, 1 слухово-речеви рехабилитатор, 1 педагог зрительно затруднени, 14 ресурсни учители. Обхванати са през годината 147 деца и ученици, от които 64 в детски градини:

Община	Брой ученици			Брой училища			Брой детски градини			Брой деца		
	2018/ 2019	2017/ 2018	2016/ 2017	2018/ 2019	2017/ 2018	2016/ 2017	2018/ 2019	2017/ 2018	2016/ 2017	2018/ 2019	2017/ 2018	2016/ 2017
Сливен	172	223	272	29	21	21	13	14	13	55	68	38
Котел	20	18	18	6	5	5	1	1	1	5	5	5
Твърдица	35	14	15	3	2	2	3	1	0	4	1	0
Нова Загора	66	89	89	9	9	10	2	1	1	0	1	1
Общо	293	344	394	47	37	38	19	17	15	64	75	44

Източник: РЦПППО – област Сливен

В детските гради и училища ресурсното подпомагане се осъществява в 25 училища и 1 детска градина на 293 деца и ученици от 16 ресурсни учители. Данните са към 01.01.2019г.

В училищата в област Сливен, които имат ученици със специални образователни потребности, се работи в кабинети, по-голямата част от които са самостоятелни и оборудвани за ресурсно подпомагане, в друга част ресурсните учители съвместяват дейността си с психолога.

През 2016/ 2017 година в 19 училища на територията на областта осъществяваха допълнителна подкрепа за личностно развитие самостоятелно, чрез назначаване на щат „ресурсен учител“. През 2017/ 2018 година броят на училищата нарасна на 22, а през 2018/ 2019г. на 25 и 3 детски градини.

Ресурсното подпомагане се осъществява от екипи за подкрепа за личностно развитие и План за подкрепа за всяко едно дете или ученик.

По отношение на прилагане на държавната политика за приобщаващо образование се отчитат успехи в областта, а именно:

- 37% от училищата осигуряват ресурсното подпомагане самостоятелно чрез назначаване на ресурсни учители и психолози.

- Има 3 детски градини, в които се осъществява самостоятелно ресурсното подпомагане.

- създава се добра устойчивост в **координация на дейностите във връзка с оценката** на индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности за предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие между екипите в училищата, детските градини и РЦПППО.

- Във всички училища и детски градини, които осъществяват ресурсно подпомагане, се въведоха планове за подкрепа за всяко едно дете или ученик, целите и задачи на които се изпълняват от екипи за подкрепа за личностно развитие.

- развиват разнообразни форми на сътрудничество с институции, с физически и юридически лица с нестопанска цел за подпомагане процеса на приобщаване на децата и учениците;

- организират се и провеждат регионални инициативи по въпросите на приобщаващото образование.

- Осъществява се методическа и квалификационна подкрепа във всички училища и детски градини по отношение на прилагане на държавната политика за приобщаващо образование на деца и ученици със специални образователни потребности.

- Провежда се консултативна дейност на родители, учители и ученици със специални образователни потребности за продължаване на образованието им след завършен седми клас с удостоверение за завършен клас. Факт е, че през учебната 2017/ 2018 година 68% от тях продължиха образованието си в 4 професионални гимназии за придобиване на 1 СПК, 1 профилирана гимназия и в 5 средни училища в профилирани и професионални паралелки.

- организират информационни кампании за повишаване на информираността на обществото относно приобщаващото образование и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

- Започнаха обученията на помощник на учителя, които се провеждат от РЦПППО – обл. Сливен

- Повиши се нивото на квалификационната дейност чрез сертифицирани обучения на членовете на РЕ, съгласно Наредбата за приобщаващо образование и обучения с и без присъждане на кредити, част от които са в правомощията на РЦПППО.

Отчетени са някои проблемни области, които трябва да се преодолеят, за да бъде подкрепата за личностното развитие на децата и учениците по- ефективна:

- Необходимо е да се планират квалификационни обучения на педагогическите специалисти, работещи с деца и ученици със специални образователни потребности, обхващащи различни области – от идентифициране на индивидуалните особености и

потребности на всяко дете до прилагане на ниско и високотехнологичните средства в тяхното обучение.

➤ Нараства необходимостта от специалисти - ресурсни учители, логопеди и психолози, особено в малките населени места и тези в планинските райони.

➤ Необходимо е продължаване и задълбочаване на дейностите за изграждане на връзката с родителите и поддържане на тяхното постоянно участие като основен партньор на училищата и детските градини.

3.6.Подкрепа за личностно развитие, осъществявана в Центровете за подкрепа за личностното развитие, Центрове за специална образователна подкрепа /Помощни училища/, социални услуги, други организации

На територията на област Сливен осъществяват дейност 2 центъра за подкрепа за личностното развитие на децата и учениците – в гр. Сливен и гр. Котел. В другите две общини на областта не са създадени такива центрове. Центровете за специална образователна подкрепа също са два. На територията на общините Сливен, Нова Загора и Котел функционират социални услуги в подкрепа на деца и семейства.

3.6.1.Център за подкрепа за личностно развитие – Детски комплекс гр. Сливен

Центърът за подкрепа за личностно развитие – Детски комплекс гр. Сливен осъществява общинската политика за осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от 5 до 18 годишна възраст в община Сливен, като организира и провежда дейности за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата им в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта. Специално внимание се обръща на работата с деца със специални образователни потребности и деца в неравностойно социално положение, като за целта се търси подкрепата на неправителствени организации, на родителите, на местната власт. Подкрепата включва занимания по интереси.

Дейността за обучение в Центъра за подкрепа за личностно развитие се осъществява в областите: Научно-познавателна и приложно-техническа; Художествено – творческа; Физическа култура, спорт и туризъм.

Основният вид дейност в центъра е педагогическа. Всички ръководители на школи са с педагогическа правоспособност и изпълняват задължителна преподавателска норма 700 часа.

Учебната дейност на центъра се осъществява в следните направления:

№	Учебна дейност	Брой постоянни групи	Брой временни групи	Брой деца
1	Информационни технологии	7	5	102
2	Астрономия	3	4	64
3	Математика	9	1	169
4	Английски език	1	-	13
5	Приложно и Изобразително изкуство	4	6	110
6	Детски хор „ Дружна песен“	5	2	83
7	Мажоретен състав и Модерен балет	4	3	91
8	ДТА „Тракийче“	6	1	98

9	Народен хор	1		14
10	Грънчарство	1		12
Общо:		57	25	756

Сградата на центъра - паметник на културата, е в добро състояние, но се нуждае от частични ремонтни дейности по фасада, покрив и кабинети. В сградата са разположени пет учебни стаи и осем специализирани кабинета.

Върху покривната конструкция на основната сграда на ПППЗЕ „Захарий Стоянов“ е изградена наблюдателна площадка с три стаи и монтиран телескоп. Тя е в сравнително добро състояние, но за да бъде ефективно използвана в дългосрочен план се нуждае от основен ремонт.

Дейността на центъра се финансира от Държавния бюджет и от бюджета на Община Сливен. Допълнителни приходи реализира чрез участие в програми за финансиране; даване на обекти под наем: почасово ползване на кабинет; дарения.

3.6.2. Център за подкрепа за личностното развитие – център за кариерно ориентиране гр. Сливен (ЦПЛР-ЦКО-Сливен)

Център за подкрепа за личностното развитие – център за кариерно ориентиране в гр. Сливен е създаден по проект „Система за кариерно ориентиране в училищното образование“, финансиран от ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“. След приключване на проекта с цел запазване на създадения център в края на 2017 год. Общински съвет – Сливен гласува предложение на кмета на общината за съществуването му като общински център по смисъла на чл. 49, ал.1, т.2 от ЗПУО. Финансирането на ЦПЛР-ЦКО се извършва със средства от държавния бюджет – Министерство на образованието и науката чрез бюджета на община Сливен и с дофинансиране от общинския бюджет.

Центърът осъществява следните дейности:

- подпомага интелектуалното, емоционалното развитие и професионално насочване на учениците в съответствие с възрастта, потребностите, способностите и интересите;
- съдейства за ранното откриване на заложените на учениците, стимулира познавателните интереси и творческите способности и насърчава тяхното развитие и реализация;
- подпомага професионалната насоченост и придобиването на компетентности, необходими за успешна личностна и професионална реализация;
- подпомага формирането на устойчиви нагласи и мотивация за учене през целия живот.

3.6.3. Център за подкрепа на личностното развитие – гр. Котел

Една от основните цели на Центъра за подкрепа на личностното развитие – гр. Котел е стимулиране на таланта и творческата изява на децата и учениците чрез организиране на конкурси, изложби, спектакли, участия във фестивали и в културния календар на общината. През учебната 2018/2019 г. дейността на центъра е разширена и обхваща и селата Ябланово и Градец, като са създадени близо 3 пъти повече групи и състави спрямо предходната учебна година.

През учебната 2018/2019 г. в центъра се обучават 210 деца /87 през учебната 2017/2018 г./ в различни дейности, които се актуализират ежегодно, в зависимост от желанията на ученици и родители: “Изворче“-танцов състав; “Цветна дъга“-вокална група; “Арлекино“-театрален състав; “Млад математик“-кръжок по математика;

“Празници“ - фолклорна група; Кръжок по изобразително изкуство; Народен хор „Караджейка“ - с. Градец; Кръжок по компютри - с. Градец; Кръжок по художествено слово - с. Ябланово; Кръжок по екология - с. Ябланово; Кръжок по английски език; Кръжок по кукловодство; Клуб „Туризм“; Клуб “Туристическа анимация“.

Наличен е квалифициран екип от преподаватели за дейностите по направления за обучения на децата в свободното време. Педагогическият персонал включва 15 ръководители.

ЦПЛР няма собствена материална база. Като структура на общината е предоставено да ползва: кабинетната система в сградата на СУ “Г.С.Раковски“, кабинети в с. Ябланово и с. Градец, Репетиционната зала “Младежки дом“ - самостоятелен обект с отделен вход и площ 128,00 кв.м. Предоставената сграда се ползва за репетиции на танцови, театрални и певчески състави към Центъра.

Бюджетът на центъра е осигурен от държавна субсидия. Не се реализират приходи от участия в програми за финансиране, даване под наем и дарения.

3.6.4. Център за специална образователна подкрепа „Д-р Власаки Шуманов“ гр. Сливен

В Център за специална образователна подкрепа „Д-р Власаки Шуманов“ гр. Сливен /ЦСОП/ се обучават ученици с умерена и тежка степен на интелектуален дефицит и с множество увреждания. Всички ученици са постъпили в училището след осъществяване и изчерпване на всички възможности за интеграция в общообразователна среда. Броят на учениците през учебната 2018-2019 г. е 57.

През учебната 2018-2019 година в центъра работят: Специални педагози; Психолог; Логопед; Арттерапевт; Кинезитерапевт; Социален работник; Медицинско лице; Помощен персонал; Охрана.

Функционира методическо обединение, което провежда квалификационна дейност по предварително приет План за квалификация за учебната година. През учебната 2018-2019 година педагогическият екип провежда квалификационни дейности по темите: Аутизъм диагностика, симптоми и иновативни училищни стратегии; Депресивни личностни практики за превенция на депресия; Вреди от наркотичните вещества – симптоматика на злоупотребата с тях при учениците; Игри за развиване на комуникативните умения на децата със СОП; Гражданско образование – специфики при ученици със СОП; Техники за релакс; Арттерапията или как изкуството лекува; Час по родолюбие при деца със СОП – опита на клуб „Млад възрожденец“; Ресторантьорството в кулинарната индустрия – професионално ориентиране на ученици със СОП; Практически техники за ефективна работа с деца с различна степен на обучаемост; Тренинг по позитивно мислене – практически техники за повишаване на вътрешната мотивация, справяне със стреса и положителна промяна в мисловните процеси.

Сградата на центъра включва: 34 класни стаи и помощни помещения; логопедичен кабинет; психологичен кабинет; учебна работилница по готварство; компютърен кабинет; зала по психо-моторика; зала по сензо-моторика; зала по арт-терапия; зала по музико-терапия; кабинет по социални умения; фитнес зала; методичен кабинет.

Възможностите на психомоторната и сензомоторната зала, кабинетите по самообслужване и арттерапия, обезпечават реализирането на комплексния подход при реализирането на индивидуалните образователни програми.

Училищният психолог прилага пясъчна терапия в работата си с хиперактивните деца и аутистите. Политика на училището е доброто сътрудничество със семействата на учениците.

Центърът е второстепенен разпоредител с бюджетни кредити към Министерство на образованието и науката. Няма собствени приходи от отдаване на движими и недвижими ресурси под наем. Няма сформирано настоятелство, но активно работи със Сдружението на родителите на деца със сензорни, двигателни и умствени увреждания „Св.Стилиян Детезащител”.

ЦСОП осъществява ефективно сътрудничество с неправителствени организации, държавни и общински институции с оглед социалното включване на девойки и младежи с увреждания. Центърът е с целодневна организация на учебния процес, използват се елементи на методиката на Монтесори в образователно-възпитателния процес, осигурява се психо-социална и логопедична подкрепа. Организирант се съвместни инициативи с ученици от други училища в града с цел успешна социализация на децата с увреждания.

3.6.5.Център за специална образователна подкрепа „Академик Тодор Самодумов” гр. Нова Загора

Със Заповед № РД–14–247/ 20.07.2017 година на министъра на образованието и науката Помощно училище – интернат „Академик Тодор Самодумов” е преобразувано в Център за специална образователна подкрепа „Акад. Тодор Самодумов“ – гр. Нова Загора /ЦСОП/. В него са настанени деца с множествени увреждания.

Извършваните дейности са свързани с:

- Диагностична, рехабилитационна, корекционна и терапевтична работа с деца и ученици, за които оценката на регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование е установила, че съобразно образователните им потребности може да се обучават в център за специална образователна подкрепа;

- педагогическа и терапевтична работа,

- прилагане на програми за подкрепа и обучение за семействата на децата и учениците;

- обучение на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст и професионално обучение за придобиване на първа степен на професионална квалификация и/или за придобиване на квалификация по част от професия.

ЦСОП – Нова Загора извършва и дейности на ученическо общезитие, с налична материална база в съответствие с държавния образователен стандарт за физическа среда и информационно и библиотечно обслужване. ЦСОП – Нова Загора организира транспорт и хранене на децата и учениците за подпомагане на достъпа до образование и на подкрепа за личностно развитие. Осигурена е мултисензорна функционално - структурирана среда, педагогическа и терапевтична работа, работа с деца и ученици по конкретни случаи, психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания; осигурена е достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, дидактически материали, методики и специалисти; предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за учениците с умствени увреждания. Провежда се вътрешна и външна квалификационна дейност и участие на учителите- специалисти за адаптиране и модифициране на учебната програма и различни технологии за обучение и развитие.

Персоналът на центъра включва: директор, 5 старши учители, учител по професионално обучение, 2 старши възпитатели в общезитие, психолог, логопед, рехабилитатор, главен счетоводител, чистач, касиер-домакин, готвач.

Провежда се вътрешна и външна квалификационна дейност и участие на учителите - специалисти за адаптиране и модифициране на учебната програма и различни технологии за обучение и развитие.

Учебно – техническа и материална база на центъра е много добре поддържана и е в много добро състояние. Представлява комплекс от пет сгради - училище, общежитие, физкултурен салон, столова с работилници и битова сграда.

Учебната сграда е на три етажа и включва класни стаи, два кабинета по професионална подготовка по шивачество и готварство, стая за архив и учебни пособия, канцеларии, кабинет за кинезитерапия и сензомоторна гимнастика, складови помещения, стаи за отдых, библиотека, логопедичен кабинет, лекарски кабинет и хранилище, учителска стая, интерактивен кабинет, спални помещения, две стаи за арттерапия, компютърен кабинет на психолога, зала за сензорни игри и упражнения, стая на възпитатели. Кабинетите за професионална подготовка са добре оборудвани. Осигурено е WI-FI с покритие 20 метра периметър извън сградата. Изградено е видеонаблюдение в учебната сграда.

Общежитието към училището е на четири етажа и включва 9 стаи, 54 спални помещения, санитарен възел, изолационна и телевизионна стая на всеки етаж.

Центърът разполага с три работилници по дървообработване и тапицерство с машинни отделения, оборудвани с машини и складово помещение.

В двора на училището има изградена детска площадка с различни игрови съоръжения, игрища по волейбол, баскетбол, народна топка, хандбал и футбол, трап за скачане и пътека за бягане на къси разстояния.

Налични и работещи са необходимите учебно-технически средства.

ЦСОП – Нова Загора е юридическо лице, второстепенен разпоредител с бюджет към община Нова Загора. Финансирането е по единен разходен стандарт за ученик с финансиране от общинския бюджет. Чрез участия в програми и изпълнение на проекти е оборудван нов компютърен кабинет с обновена компютърна техника, изградена е стая за арттерапия, сформирани са два клуба по интереси: “Ограмотяване плюс“ и „Аз се уча да работя с интернет“.

Центърът реализира допълнителни приходи от готова продукция на учебното производство и продажба на стъклен амбалаж.

Неговият екип осъществява партньорство с родителите, с неправителствени организации, читалища, спортни клубове, с институциите, имащи отношение към приобщаващото образование на деца и ученици със СОП.

3.6.6. Целодневна група за деца с множествени увреждания

Към Детска градина „Зорница“ в гр. Сливен е обособена целодневна група за деца с множествени увреждания, в която работят специални педагози и медицинско лице. Тази група е единствена за област Сливен. През учебната 2018/2019 год. в специализираната група се отглеждат и възпитават 8 деца на възраст от 3 до 7 години, като през учебната 2017/ 2018 год. техният брой е бил 6, а през учебната 2016/ 2017 год. – 9. Те са над допустимия максимален брой (4-6 деца), съгласно Държавния образователен стандарт за приобщаващо образование. Това се дължи на рязко увеличаващия се брой на децата с по-тежки увреждания, комбинирани в повечето случаи и с други сериозни придружаващи заболявания. Тежестта на уврежданията сериозно затруднява вграждането на децата в ранна детска възраст в общообразователна детска градина, където броят на децата често е над максимално допустимия. Община Сливен беше партньор по проекта на УНИЦЕФ „Заедно от детската градина“ чрез който в детска градина „Зорница“ в гр. Сливен са назначени психолог и логопед, осъществяващи необходимата подкрепа за децата.

3.6.7. Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Сливен /РЦПППО – област Сливен/

РЦПППО – област Сливен е специализирано обслужващо звено към Министерство на образованието и науката за изпълнение на държавната политика по приобщаващо образование в областта. Целите и задачите на дейността на институцията са свързани с организационно и методическо подпомагане на детските градини и училищата по отношение на предоставянето на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците; провеждане на квалификация на педагогическите специалисти във връзка с приобщаващото образование и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците; осигуряване на ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности в случаите, уредени в ЗПУО. Специализираното обслужващо звено е разделено на два основни сектора – сектор "Методическа дейност, оценка и насочване за допълнителна подкрепа за личностно развитие" и сектор "Ресурсно подпомагане и прилагане на терапевтични програми на деца и ученици със специални образователни потребности". Служителите в сектор „Методическа дейност, оценка и насочване за допълнителна подкрепа за личностно развитие“ са с експертни функции и членове на Регионалния екип за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности. През учебната 2018/ 2019 година в сектор „ Ресурсно подпомагане и прилагане на терапевтични програми на деца и ученици със специални образователни потребности“ са назначени 14 ресурсни учители, 5 психолози, 4 логопеда, 1 рехабилитатори на слуха и говора, 1 педагог зрително затруднени, които подпомагат интегрирането на 147 деца и ученици със специални образователни потребности, на възраст от 3г. до 18 г., в 27 училища в областта и 16 детски градини.

Регионалният център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Сливен има координираща, консултативна, образователна, диагностична и методическа функция в областта на приобщаващото образование и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в институциите в системата на предучилищното и училищното образование. Има правомощията да отлага задължителното обучение за първи клас на деца със здравословни проблеми и/ или съгласно индивидуалните потребности на детето; да изразяват становища за насочване в подходяща професия или в профил на ученици с удостоверение за завършен VII и X клас; да извършва квалификационна дейност, включително и с присъждане на кредити, да провеждат краткосрочни модулни обучения на помощник на учителя, да провежда регионални дейности, информационни кампании свързани с държавната политика за приобщаващо образование.

РЦПППО имат основната задача да проучват необходимостта от прилагане на подходящи терапевтични и рехабилитационни програми, както и да съдействат на училищата и детските градини за прилагане на високотехнологичните средства в обучението и личностното развитие на деца и ученици със специални образователни потребности.

Педагогическите специалисти са обучени в прилагане на сертифицирани тестове CARS II, DENVER, DP 3, CONNERS. Има 4 сертифицирани обучители по въпросите за приобщаващото образование и 2 обучители по ICF.

3.6.8. Социални услуги в подкрепа на децата и семействата

При работата с деца в риск и техните семейства важно значение имат социалните услуги и най-вече услугите в общността за деца и семейства. На територията на област Сливен все още няма достатъчно развит набор от услуги по превенция, които да оказват подкрепа на родители и деца, с акцент в ранна детска

възраст, които да подпомагат отглеждането и възпитанието на децата, като същевременно създават реални възможности за подкрепа и на семейството.

Недостатъчно развити са услуги, насочени към групи деца - застрашени от отпадане от училище; деца с проблемно поведение или в конфликт със закона, деца жертва на насилие и др. Наличните социални услуги за деца с увреждания са с недостатъчен капацитет и са развити предимно в областния център. Недостатъчно обхванати остават децата с увреждания в останалите населени места и другите общини в областта. Недостатъчно развити са услугите за деца базирани в компактни етнически общности. Социални услуги за деца не са развити в Община Твърдица.

В подкрепа на децата и семействата, в област Сливен функционират не малко социални услуги в общността и от резидентен тип:

➤ **Два Центъра за обществена подкрепа /ЦОП/** – в гр. Сливен и гр. Нова Загора, чиито услуги са предназначени за деца и семейства с цел предотвратяване изоставянето и настаняването в институция, превенция отпадането от училище, деинституционализация и реинтеграция на деца, консултиране и подкрепа на семейства, обучение и подкрепа на кандидати за приемни родители и осиновители, консултиране и подкрепа на деца с поведенчески проблеми и прояви, ресурсно подпомагане на деца с увреждания и др. Подкрепата се оказва от социални работници, психолози, педагози, ресурсни учители, работещи в центровете. Капацитетът на ЦОП Сливен е 64 места, а на ЦОП в гр. Нова Загора е 50 потребители.

➤ **Два центъра за работа с деца на улицата** – в гр. Сливен и гр. Котел. Извършват услуги, свързани с превенция на попадането на деца на улицата, отпадане от училище, поведение в конфликт със закона, социална интеграция на деца, семейно консултиране и подкрепа, медицински и санитарно-хигиенни услуги, ограмотяване на децата, обучение в родителски умения. Капацитетът на центъра в гр. Сливен е 15 места, а в гр. Котел 25 места.

Към Центъра за работа с деца на улицата в гр. Котел от 2014 г. функционира образователна услуга за деца на 2-4 г. възраст, които не са обхванати в детска градина от уязвими и маргинализирани семейства. Основна цел на дейността е превенция на незаписването и ранното отпадане от училище, повишаване на тяхната готовност за включване в задължителна предучилищна подготовка.

➤ Две социални услуги **Преходно жилище – в гр. Сливен и с. Асеновец**, община Нова Загора – социална услуга от резидентен тип, в която се предлага комплексна грижа за непълнолетни лица от уязвими групи, както и за такива с дълъг институционален престой, за които към момента няма възможност за реинтеграция в семейна или близка до семейната среда. Услугата цели подпомагане на младежите в тяхното израстване като независими възрастни, подкрепа за усвояване на умения за самостоятелен живот и успешна социална интеграция. През времето на престоя си в услугата те се подкрепят и придружават активно от професионалисти с оглед развитие и надграждане на знания и умения за самостоятелен живот и успешно социално включване след навършване на пълнолетие. Информирание и обучение, професионално ориентиране, групово работно за придобиване и развиване на различни социални умения, търсене и намиране на работа, битови умения, работа на терен, помощ в домакинството, образование/обучение, консултиране.

Преходното жилище в гр. Сливен е с капацитет 4 места, а в с. Асеновец - 8.

➤ **Два Дневни центъра за деца с увреждания** - в гр. Сливен и с. Асеновец, община Нова Загора, които предоставят дневна грижа, консултиране, рехабилитация, логопедична помощ, информирание и обучение, изнесено обучение от ЦСОП, специализирани медицински грижи за деца с увреждания от общността. Капацитетът на дневния център в Сливен е 30 места, като потребителите са предимно с интелектуални затруднения, със сензорни увреждания, с двигателни увреждания, с

епилепсия, аутизъм, синдром на Даун, множествени увреждания и др. Капацитетът на Дневния център в с. Асеновец е 18 деца - с интелектуален дефицит, сензорни и двигателни нарушения, детска церебрална парализа, множествени увреждания, аутизъм, синдром на Даун и др.

➤ **Шест Центъра за настаняване от семеен тип /ЦНСТ/** – 3 за деца/младежи с увреждания и 3 за деца/младежи без увреждания, находящи се в: гр. Сливен - 4 центъра, гр. Котел - 1 център и с. Асеновец, община Нова Загора - 1 център. ЦНСТ предоставя резидентна грижа за деца/младежи, изведени от специализирани институции.

В гр. Сливен се намират 4 от центровете за настаняване от семеен тип – два са за деца/младежи с увреждания и два за деца/младежи без увреждания. Общият капацитет на четирите центъра е 50 потребители.

Двама от настанените в ЦНСТ младежи са включени в инициатива „Подкрепи една мечта“ – целта е подкрепа на младежи чрез осигуряване на наставничество и създаване на мотивация за осигуряване на заетост и/или продължаване на образованието.

От настанените в ЦНСТ в гр. Сливен деца 7 посещават ЦСОП Д-р Власаки Шуманов, 10 младежи посещават Дневен център за деца/пълнолетни лица с увреждания „Св. Стилиян Детезащител“ и 11 деца посещават масови училища в града /в т.ч. 3 професионални гимназии/.

Центърът за настаняване от семеен тип в гр. Котел е с целева група деца/младежи с увреждания. Капацитетът му е 14 места, настанени са 12 младежи от 21 до 29 г. и 1 дете до 14 г. с тежки увреждания. Потребителите посещават рехабилитация в ЦСРИ в гр. Котел.

Капацитетът на ЦНСТ в с. Асеновец, община Нова Загора е 15 деца/младежи без увреждания от 5 до 16 години и техните семейства.

➤ **Общостен център за деца и семейства в гр. Сливен** предоставя интегрирани услуги за ранно детско развитие за деца от 0 до 7 години и техните родители: Здравна консултация за деца; Формиране и развитие на родителски умения; Семейно консултиране и подкрепа; Ранна интервенция на уврежданията; Индивидуална педагогическа подкрепа за деца с увреждания. В общостния център е оборудвана сензорна стая за деца със специфични потребности и деца с увреждания.

Услугата се предоставя от 01.12.2016 г. с капацитет 420.

➤ **Два Центъра за социална рехабилитация и интеграция /ЦСРИ/** – в гр. Сливен и гр. Котел, като към центъра в Сливен функционира и „Синя стая“ – специализирано помещение за щадящо изслушване на деца. Основна цел на дейността на ЦСРИ е подкрепа на индивидуалното развитие и разширяване на социалните умения на деца и лица с различни вид и степен на увреждане. Това са медицинска и социална рехабилитация, социално-правни, здравни и психологически консултации, трудотерапия, осъществяване на индивидуални програми за социално включване, формиране на мобилен екип за обхващане и на други населени места в общината. Капацитетът на ЦСРИ в гр. Сливен е 25 места. Предоставя услуги, свързани с: Мобилна работа за идентифициране и обхващане на деца и семейства в риск от най-уязвимите групи; Консултиране и индивидуална подкрепа на потребителите и техните семейства; Терапевтични ателиета; Услуги по развиване на умения за живот и превенция на рисковото поведение; Предоставяне на квалифицирана психологична помощ на децата/младежите и техните семейства; Тематични дискуссионни групи за взаимопомощ и подкрепа; Дейности с превантивен характер.

Капацитетът на ЦСРИ в гр. Котел е 30 места, като се посещава от 22 потребители. Дейностите са: трудотерапия, логопедична рехабилитация, двигателна рехабилитация, психологическа рехабилитация, педагогическа дейност.

➤ **Център за майчино и детско здраве** с централен офис в гр. Сливен и изнесени работни места във всички общини на областта: предоставя патронажни грижи за бременни и деца до 3 години.

3.6.9. Дейности на читалища и спортни клубове в подкрепа на личностното развитие на децата и учениците.

Читалищата по своята същност са най-старите културни организации, които създават в конкретното населено място възможности за реализирането на инициативи, подкрепящи културния календар на местната общност и за създаване на възможности за осмисляне на свободното време на младите хора.

На територията на **Община Сливен** са регистрирани и развиват своята дейност 55 читалищни организации, като 16 от тях са в града. Повече от 1000 деца от общината са включени в различни форми на творчески дейности – музикални и танцови, литературни, театрални, живопис, фотография и др.

Спортните клубове в община Сливен са 29, общият брой включени деца и младежи е 1755, от тях 330 деца до 10-годишна възраст, 715 деца между 11 и 15-годишна възраст, 560 деца между 16 и 19-годишна възраст, 150 над 20 годишна възраст. Община Сливен разполага с шест покрити спортни зали, няколко стадиона, 4 тенис бази, колодрум, хиподром и мотополигон „Бършен“. Тези съоръжения се използват основно от лицензирани спортни клубове и организации за ежедневни тренировъчни занимания. За масов спорт са изградени деветнадесет спортни площадки със свободен достъп. Функционират два открити и един закрит плувни басейни. През 2019 г. предстои извършването на ремонт в спортна зала „Асеновец“.

На територията на **Община Нова Загора** действат 33 читалища, които предоставят възможност на децата, учениците и младите хора, да развиват своите интереси, способности и талант в самодейното танцово и музикално изкуство. Разнообразни форми на работа предлагат и читалищните библиотеки.

В община Нова Загора осъществяват дейност 20 спортни клуба и 3 туристически дружества. През последните години Община Нова Загора предлага реализирането на богат спортен календар. Спортните обекти и съоръжения на територията на общината са със свободен достъп за жители и гости. През последните години бяха реновирани и новоизградени множество спортни съоръжения – футболни игрища в редица села. Тенис-кортовете и градският стадион предлагат добри условия на спортуващите. Многофункционална спортна зала „Младост“ отвори врати през 2014 г., където се извършва тренировъчна дейност и професионални състезания.

На територията на община Котел развиват дейност 15 читалища, които са в помощ на училището и децата и ученици за тяхното личностно развитие. В разкритите школи, кръжоци, танцови състави, клубове по изкуства към читалището в гр. Котел участват 84 деца и младежи.

Възможност за активно занимание със спорт на децата и младите хора в община Котел предоставят действащият 1 футболен клуб.

На територията на община Твърдица функционират 9 читалища и 3 спортни клуба, които вземат активно участие в подкрепата на учениците и децата. Те работят с голяма част от учениците и децата през ваканциите, като организират летни занимални, изложби, рецитали, участие в градските и празниците по села, организират конкурси и рецитали, има танцови състави и школи.

3.6.10. Дейности на Младежки дом Сливен в подкрепа на личностното развитие на децата и учениците

Младежки дом Сливен реализира културни, образователни и социални проекти. Развива програми и разработва проекти в няколко направления:

- информационно-консултантски блок;
- дискуссионни форуми;
- художествено-творческа дейност /клубове по интереси/;
- реализиране на концерти, фестивали, конкурси, изложби;
- съвместни програми с други национални, регионални и местни младежки организации.

Младежки информационно-консултантски център Сливен /МИКЦ-Сливен/ - предоставяне на безплатни информационни, консултантски и обучителни услуги за млади хора на възраст 15-29 години на територията на община Сливен и област Сливен. Дейностите и социалните услуги имат за цел повишаване на мотивацията на младите хора за успешно професионално и социално включване в обществения живот, в съответствие с техните заявени проблеми и потребности.

На територията на общините Нова Загора, Котел и Твърдица няма изградени МИКЦ.

4.SWOT АНАЛИЗ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Добро териториално разпределение на мрежата от детски и учебни заведения и осигурен достъп до предучилищна подготовка и училищно образование; ➤ Въведена задължителна предучилищна подготовка две години преди постъпване в I клас и създадени условия за усвояване на български език; ➤ Извършена оптимизация на училищната мрежа в големите общини на областта в съответствие с демографските процеси; ➤ Наличие на действащ механизъм за финансиране на делегираните от държавата дейности и местни дейности; ➤ Децентрализация на правомощията на разпоредителите с бюджет; ➤ Финансиране, основано на единни разходни стандарти за издръжка на дете и ученик с делегирани бюджети във всички училища и детските градини в Община Сливен; ➤ Наличие на действащ механизъм за обхващане и включване в образователната система на децата и учениците; ➤ Сравнително добра материално-техническа база на училищата и детските градини; ➤ Прилагане на Системи за финансово управление и контрол; ➤ Добра система за организация, 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Неблагоприятна демографска ситуация и засилени миграционни процеси; ➤ Недостатъчен брой места в някои детските градини; ➤ Голям брой необхванати и отпадащи деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст и отсъствие на механизми за реинтеграция в училище; ➤ Недостатъчно модернизирана материална база на училища, детски градини, ЦПЛР-ДК и ЦСОП; ➤ Учебно съдържание, несъответстващо на съвременните потребности на младите хора и слаба практическа насоченост на обучението; ➤ Образователно - възпитателни подходи, които не отчитат индивидуалните потребности на детето и учениците; ➤ Професионално образование неудовлетворяващо напълно изискванията на пазара на труда и необходимостта от кадри в региона; ➤ Недостиг на квалифицирани учители по чужди езици, информационни технологии, както и на специалисти за подкрепа на процеса на приобщаващото образование; ➤ Ограничен достъп до услуги в подкрепа на личностното развитие на учениците в малките населени места.

<p>съгласуваност, контрол и отчетност на учебно-възпитателния процес, на административната и стопанска дейност;</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Създадена подкрепяща среда за децата и учениците със специални образователни потребности; ➤ Осигуреност с педагогически кадри и други квалифицирани специалисти за обучение на деца и ученици; ➤ Наличие на система за квалификация и преквалификация на педагогическите кадри; ➤ Реализирани програми за допълнителна работа с изоставащи и надарени ученици, включително и финансово стимулиране на деца с изяви дарби; ➤ Родителско и гражданско участие в управлението на образователния процес; ➤ Създадени условия за удовлетворяване интересите, желанията и потребностите за личностна подкрепа на децата и учениците в свободното им време. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Неправилно разпределени отговорности между местните и централните органи на властта, което прави невъзможен ефективния контрол върху дейността на образователните институции; ➤ Бавен темп на технологично обновяване на учебно-техническите средства; ➤ Липса на достъпна архитектурна среда; ➤ Недостатъчни собствени приходи; ➤ Липса на комуникация и единен подход между образователните институции и НПО в подкрепа на личностното развитие на децата и учениците; ➤ Липса на медицински и стоматологични кабинети в значителна част от детските и учебни заведения, предимно в малките населени места.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Държавна финансова подкрепа за обхващане на децата в детските градини; ➤ Усъвършенстване на системата на делегирани бюджети и на механизмите за диференциране на единните разходни стандарти; ➤ Повишаване привлекателността и качеството на материалната база на образователните институции; ➤ Създаване на възможности за изграждане на достъпна архитектурна среда във всички образователни институции; ➤ Използване на възможностите, предоставяни от различни национални, европейски и международни финансови инструменти; ➤ Разширяване на възможностите за целодневна организация на обучението; ➤ Обогаляване на възможностите за извънучилищни дейности и занимания по интереси; ➤ Квалификация на учителите за обезпечаване на подкрепата за личностно развитие на деца и ученици; 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Негативни демографски процеси и висок процент етническо население; ➤ Намаляване броя на децата в малките населени места; ➤ Голям брой деца от малцинствени групи, които поради социално-икономически и етно-културни причини не посещават детска градина и изпитващи обучителни трудности поради недостатъчно владеене на български език; ➤ Застаряващ педагогически състав и недостатъчен брой млади висококвалифицирани и мотивирани специалисти; ➤ Непривлекателни за младите хора специалности в системата на професионалното образование и обучение; ➤ Слаба заинтересованост на бизнеса към осигуряване на възможности за практикуване на ученици в реална работна среда; ➤ Липса на точни прогнози и проучвания за потребностите на пазара на труда от определени професии;

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Развитие на система от стимули за привличане на млади учители и повишаване привлекателността на учителската професия; ➤ Развитие на приобщаващото образование за децата и учениците със СОП и изграждане на подкрепяща среда. ➤ Подобряване връзката между необходимите на регионалната икономика кадри и специалностите в системата на професионалното образование; ➤ Създаване на повече и по-разнообразни стимули за насърчаване на децата с изяви дарби; ➤ Повишаване ангажираността на родителите към формиране на образователните политики, към училищните и извънкласни дейности. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Нисък стандарт за издръжка на един ученик; ➤ Слаба заинтересованост при част от родителите и слаба мотивираност при част от учениците към ценностите на образованието; ➤ По-бавно внедряване на съвременни информационни и комуникационни технологии в образователната система ➤ Недостатъчна координираност на институциите, отговорни за осъществяване процеса на приобщаващо образование.
--	---

III. СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ

1. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ

- Пълноценна социализация на деца и ученици със специални образователни потребности, в риск, с изяви дарби и с хронични заболявания.
- Гарантиране на равен достъп до качествено образование за децата и учениците от област Сливен.
- Утвърждаване на приобщаващото образование като неотменна част от процеса на модернизация на българската образователна система.
- Зачитане на индивидуалните потребности и развиване на уменията на всяко дете чрез прилагане на диференцирани подходи.

2. ВИЗИЯ, ПРИОРИТЕТИ, ЦЕЛИ

ВИЗИЯ

Осигурена подкрепа, подходяща среда и възможност за оптимална степен на развитие на потенциала, способностите и уменията за успешна реализация и участие на децата и учениците от област Сливен във всички аспекти на живота в общността.

ПРИОРИТЕТ 1. ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ОБЩА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНО ОБРАЗОВАНИЕ

Специфична цел 1.1. Осигуряване на подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията на децата и учениците.

Мярка 1.1.1. Осигуряване развитието на пълния потенциал на всички ученици в училищата от област Сливен, отчитайки индивидуалните им потребности

- Дейност 1.1.1.1. Развитие и подобряване на екипната работа между ученици и учители – обмен на информация и на добри педагогически практики с цел подкрепа на всички учители за подобряване на работата им с учениците в класа,

провеждане на регулярни срещи в училищата, когато са за целите на превенцията, между малка група учители и други педагогически специалисти в детската градина, за преглед и обсъждане на информацията за обучението и развитието на ученик и набелязване на конкретни мерки за обща подкрепа само за ученици с обучителни трудности.

➤ Дейност 1.1.1.2. Осигуряване на кариерно ориентиране в ЦПЛР-ЦКО – Сливен и в училищата в общините, развитие на дейностите по кариерно ориентиране на Регионален център за подкрепа процеса на приобщаващото образование, насочено към деца и ученици със специални образователни потребности.

➤ Дейност 1.1.1.3. Осигуряване на занимания по интереси чрез развитие на дейностите в Център за подкрепа за личностно развитие – Сливен и Център за подкрепа за личностно развитие Котел и предоставяне на занимания по интереси на учениците от училищата от общините Нова Загора и Твърдица.

➤ Дейност 1.1.1.4. Развитие на библиотечно-информационното обслужване – развитие на библиотечно-информационната дейност в училищата от област Сливен и обогатяване на библиотечния фонд.

➤ Дейност 1.1.1.5. Разработване на дейности по превенция на насилието – прилагане на цялостен училищен подход, полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на насилието и създаване на по-сигурна училищна среда, повишаване обхвата на дейностите по превенция на насилието на ниво училище, подобряване на координацията между отделните институции. Подобряване на взаимодействието между институциите от системата на училищното образование, местните комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни и социалните услуги, работещи на територията на област Сливен за превенция на тормоза и насилието в училищата.

➤ Дейност 1.1.1.6. Развитие на дейностите по превенция на обучителните трудности – увеличаване на броя на работещите логопеди в училищата от област Сливен, с цел повишаване обхвата на учениците с обучителни трудности.

➤ Дейност 1.1.1.7. Осигуряване на качествени грижи за здравето в училищата – продължаване дейностите на училищните здравни кабинети.

➤ Дейност 1.1.1.8. Развитие на уменията за учене, компетентностите, творческите и спортните способности на учениците в тематични области, които са извън включените в задължителната училищна подготовка, преодоляване на образователните дефицити на учениците, които срещат затруднения в подготовката си по задължителните дейности в училище и повишаване на мотивацията им за учене, повишаване на образователните постижения на учениците в определени научни области.

Мярка 1.1.2. Предоставяне на обща подкрепа на децата в детските градини

➤ Дейност 1.1.2.1. Развитие и подобряване на екипната работа между учителите и другите педагогически специалисти – обмен на информация и на добри педагогически практики с цел подкрепа на всички учители за подобряване на работата им с децата в групата, провеждане на регулярни срещи в детските градини, когато са за целите на превенцията, между малка група учители и други педагогически специалисти в детската градина, за преглед и обсъждане на информацията за обучението и развитието на дете и набелязване на конкретни мерки за обща подкрепа само за деца с обучителни трудности.

➤ Дейност 1.1.2.2. Ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните трудности – повишаване броя на децата от детските градини на възраст между 3 и 3,6 г., на които се прилага скрининг тест за определяне риск от обучителни трудности.

➤ Дейност 1.1.2.3. Осигуряване на занимания по интереси – продължаване на дейностите по предоставяне на занимания по интереси чрез използване на вътрешния ресурс на детските градини и чрез външни специалисти, привлечени на място в детските градини.

Специфична цел 1.2. Осигуряване на необходимите човешки ресурси, за предоставяне на качествена обща подкрепа за деца и ученици в детските градини и училищата от област Сливен

Мярка 1.2.1. Повишаване квалификацията на педагогическите специалисти от училищата и детските градини в посока предоставяне на качествена обща подкрепа

➤ Дейност 1.2.1.1. Провеждане на вътрешна квалификация относно възможностите за предоставяне на обща подкрепа и работа в екип.

➤ Дейност 1.2.1.2. Организиране на форми за споделяне на добри педагогически практики в областта на предоставянето на общата подкрепа на училищно, общинско и областно ниво.

➤ Дейност 1.2.1.3. Провеждане на квалификационни форми с външни лектори за повишаване на компетентностите и квалификацията на учителите и другите педагогически специалисти за предоставяне на обща подкрепа.

ПРИОРИТЕТ 2. ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ДОПЪЛНИТЕЛНА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ

Специфична цел 2.1. Развитие на приобщаващото образование и предоставяне на равен достъп до образование на всяко дете и ученик със специални образователни потребности

Мярка 2.1.1. Осигуряване на ресурси за извършване на качествена и професионална оценка на индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности, с цел предоставяне на адекватно и качествено образование, съобразено с индивидуалните особености и потребности на всяко дете или ученик със специални образователни потребности

➤ Дейност 2.1.1.1. Провеждане на обучения на екипите за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности в училищата и детските градини от специалисти от Регионален екип за подкрепа за личностно развитие към Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Сливен и от външни лектори.

Мярка 2.1.2. Осигуряване на качествена и професионална допълнителна подкрепа за деца и ученици със специални образователни потребности

➤ Дейност 2.1.2.1. Осигуряване на достъпна архитектурна среда в детските градини, училища и центрове за подкрепа за личностно развитие.

➤ Дейност 2.1.2.2. Осигуряване на необходимата материално – техническа база в училищата, детските градини и центрoвете за подкрепа за личностно развитие за предоставяне на допълнителна подкрепа за деца и ученици със специални образователни потребности.

➤ Дейност 2.1.2.3. Осигуряване на необходимите педагогически специалисти за предоставяне на качествена допълнителна подкрепа на деца и ученици със специални образователни потребности чрез общините, чрез центрoвете за подкрепа за личностно развитие, чрез центрoвете за специална образователна подкрепа и/или

чрез Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Сливен

➤ Дейност 2.1.2.4. Осигуряване на обучения на специалистите, предоставящи допълнителна подкрепа за деца и ученици със специални образователни потребности от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Сливен, центровете за подкрепа за личностно развитие, училищата и детските градини.

ПРИОРИТЕТ 3. ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ДОПЪЛНИТЕЛНА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ С ХРОНИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

Специфична цел 3.1 Осигуряване на необходимите грижи за социализация и равен достъп до качествено образование на децата и учениците с хронични заболявания

Мярка 3.1.1 Осигуряване на необходимия персонал в училищата и детските градини за работа с деца с хронични заболявания

➤ Дейност 3.1.1.1. Осигуряване на обучение на персонала в училища и детските градини, в които се обучават деца и ученици с хронични заболявания, нуждаещи се от допълнителна подкрепа

➤ Дейност 3.1.1.2. Назначаване и осигуряване на необходими специализиран персонал за предоставяне на качествена допълнителна подкрепа за децата и учениците с хронични заболявания

Мярка 3.1.2. Осигуряване на качествена допълнителна подкрепа на деца и ученици с хронични заболявания

➤ Дейност 3.1.2.1. Проучване и оценка на индивидуалните потребности и способности на децата и учениците с хронични заболявания

➤ Дейност 3.1.2.2. Предоставяне на качествена допълнителна подкрепа за децата и учениците с хронични заболявания

ПРИОРИТЕТ 4. ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ДОПЪЛНИТЕЛНА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В РИСК

Специфична цел 4.1 Повишаване обхвата на допълнителната подкрепа за децата и учениците в риск

Мярка 4.1.1 Осигуряване на качествена допълнителна подкрепа на деца и ученици в риск в училищата и детските градини

➤ Дейност 4.1.1.1. Осигуряване на необходимите специалисти за предоставяне на качествена допълнителна подкрепа на деца и ученици в риск в детските градини и училищата от област Сливен.

➤ Дейност 4.1.1.2. Осигуряване на обучения на екипите за подкрепа за личностно развитие, предоставящи допълнителна подкрепа за деца и ученици в риск.

➤ Дейност 4.1.1.3. Подобряване на партньорството между институциите от системата на предучилищното и училищното образование и доставчиците на социални услуги в общността за предоставяне на качествена допълнителна подкрепа за деца в риск.

➤ Дейност 4.1.1.4 Прилагане на Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст.

ПРИОРИТЕТ 5. ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ДОПЪЛНИТЕЛНА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ С ИЗЯВЕНИ ДАРБИ

Специфична цел 5.1 Повишаване качеството на допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците с изявени дарби

Мярка 5.1.1 Предоставяне на качествена допълнителна подкрепа за деца и ученици с изявени дарби в детски градини, училища и центрове за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици.

➤ Дейност 5.1.1.1 Дейности по Национална програма „Ученически олимпиади и състезания“, модул „Осигуряване на обучение на талантливи ученици за участие в ученическите олимпиади“.

➤ Дейност 5.1.1.2. Дейности по подготовка и провеждане на училищни, общински и областни кръгове на олимпиади и състезания. Провеждане на индивидуални часове.

➤ Дейност 5.1.1.3. Осигуряване на обучения на учители и други педагогически специалисти, предоставящи допълнителна подкрепа на деца и ученици с изявени дарби.